

NÉMETH DÓRA KATALIN¹**A Soproni Óvónőképző Intézet gyakorlati oktatása a 70-es évek elején²**

Az alábbiakban a Soproni Óvónőképző Intézet gyakorlati képzésének jellemzőit szeretnénk bemutatni az 1970-es évtized első néhány évében. A felsőoktatás - ezen belül a tanító- és óvónőképzés - nagymértékű reformon esett át 1970-ben. A Művelődésügyi Minisztérium Pedagógusképző Osztálya által kiadott útmutatók alapján megtörtént a pedagógusképzésben részt vevő hallgatók gyakorlati oktatásának átalakítása. A kutatás során felhasználjuk a gyakorlati oktatás szabályozásának intézményi és országos dokumentumait, a gyakorlati képzés vezetői által kiadott és jóváhagyott útmutatókat. Kutatásunkkal szeretnénk hozzájárulni a magyar óvodapedagógus képzés történetének megismeréséhez, ezáltal is tisztelegve az elődök áldozatos munkája, a Soproni Óvónőképző Intézet oktatóinak elvülhetetlen érdemei előtt.

A Soproni Óvónőképző Intézet történetének áttekintése

Az 1970-es évekre a soproni óvónőképzés már hosszú utat, sokéves tapasztalatot tudhatott maga mögött. Az 1891-es kisdedóvási törvény életbelépése után az Isteni Megváltó Leányai Rend a tanítónőképző intézetében, az 1900/1901-es tanévtől, kisdedóvóképző évfolyamokat is indított (Németh, 2005. p. 68). A képzés a két világháború között három, majd négy évfolyamosra alakult át (Baranyai, 2009, p. 30). Az intézmény 1948-tól Állami Tanító- és Óvónőképző Intézet néven működött tovább (Baranyai, 2007, p. 57). 1950-től a pedagógiai gimnáziumok óvónői tagozatai folyamatos óvónőképző intézetekké alakultak át (Kelényi, 1975, p. 15). Már 1956 nyarán az intézmény oktatói tervezetet nyújtottak be az Oktatásügyi Minisztériumhoz, amelyben kezdeményezték az eddigi képzés érettségire épülő Óvónőképző akadémiákká történő átalakítását (Sarkady–Tóth, 1993, p. 111).

Az intézmény a következő évtizedben több képzési, belépési és kimeneti követelményváltozáson ment keresztül, míg 1959-ben a tanítóképzéssel együtt felsőfokúvá vált (Baranyai, 2009, pp. 72–73). Országosan, Kecskemét és Szarvas mellett, a Dunántúlon egyedüliként Sopronban jött létre felsőfokú végzettséget adó óvónőképző intézet. A kétéves képzés 1961-ben bocsátotta ki első növendékeit; ebben az „első évfolyamban 102 hallgató végzett. 1962-ben

¹ Tanársegéd, Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar, Neveléstudományi- és Pszichológiai Intézet; email: nemeth.dora.katalin@uni-sopron.hu

² Jelen tanulmány az „EFOP-3.6.1-16-2016-00018 – A felsőoktatási rendszer K+F+I szerepvállalásának növelése intelligens szakosodás által Sopronban és Szombathelyen” című projekt támogatásával készült.

Minisztériumi döntés értelmében nevéből elhagyta a felsőfokú megnevezést, ezután Soproni Óvónőképző Intézetként működött tovább (Kelényi, 1975, p. 21). Az intézet oktatói aktív szerepet vállaltak az új Óvodai Nevelési Program megalkotásában. Az óvodai élet alapelveinek megreformálása természetesen az óvónőképzők gyakorlati képzését is érintette (Kelényi, 1975, p. 24).

A gyakorlati képzés helyszínei a Soproni Óvónőképző Intézetben és jogelődjeiben

Az első, jogelődként tisztelt intézmény, az Isteni Megváltó Leányainak Tanítónőképzője már 1899-ben nagyfokú építkezésekbe kezdett, amely során a Fürdőház utca (jelenleg Ferenczy János utca) irányába Schármár Károly soproni építőmester tervei alapján elkészült új épület adott otthont a gyakorló óvodának és iskolának (Baranyai, 2007, p. 13). A korszakban az óvodát több mint 100 gyermek látogatta (Baranyai, 2007, p. 15). A gyakorló óvoda később az intézmény újabb bővítése során az 1928-ban átadott, ún. Szent József intézet épületébe került (Baranyai, 2007, pp. 17–18). Az intézmény államosítása után a gyakorló intézmények ismét a Fürdőház utca (később Ferenczy János utca) 3. szám alá kerültek vissza (Baranyai, 2007, p. 49). 1961-ben gyakorló óvodákként működő Halász, Zsilip és Kossuth Lajos utcai óvodák mellett az Uzsoda utcai óvoda is az intézet gyakorló intézményei közé került (Kelényi, 1975, p. 21). Az intézet 1972-ben nyitotta meg az I. számú gyakorló óvoda új épületét, mely a képző épületének közvetlen szomszédságában kapott helyet, négy csoporttal (Kelényi, 1975, p. 28).

A Művelődésügyi Minisztérium Pedagógusképző Osztályának Útmutatója az óvónőképző intézetek hallgatóinak óvodai gyakorlatához

Az 1970-ben bevezetett tantervi változások során, a gyakorlati képzés modernizálása érdekében, a Művelődésügyi Minisztérium Pedagógusképző Osztálya Útmutatót adott ki az óvónőképző intézetek gyakorlati képzéséhez. A 20 oldalas – mellékletekkel kiegészített – dokumentum tartalmazza az egyes félévek gyakorlati képzésének legfontosabb elveit, a félévek feladatait és kitér a szakmai gyakorlat, illetve az osztályozás előírásaira is.

I. félév: A pedagógiaipszichológiai tapasztalatszerzés szakasza

A minisztériumi útmutató a csoportos hospitálások idejét két órában határozza meg. Ebben a dokumentumban az első félév követelményeként a hallgatók számára az elméleti tételek gyakorlatban történő felismerését, a gyakorlat megadott szempontok szerinti elemzését és a képzési tervben előírt gyakorlati feladatok elvégzését írják elő. Feladatként az óvoda személyi és tárgyi

feltételeinek, heti- és napirendjének megismerése, valamint az óvodával kapcsolatban álló intézmények megismertetése is szerepel (Műv. Min., 1970, p. 5). Egyéni hospitálás keretében minden hallgatónak hat napot kell eltöltenie az óvodában. Ennek során még nem vezet önállóan foglalkozást, de bekapcsolódik a gondozási tevékenységekbe, segíthet a dajka és az óvónő nevelő munkájában és az óvónő felügyelete mellett irányíthat a foglalkozásokon belül kisebb részegységeket (Műv. Min., 1970, pp. 5–6).

II. félév: A kezdő nevelés-tanítás első szakasza

A központi iránymutatás szerint a második félévben a gyakorlati képzés legfontosabb feladata a játék, a testnevelési és ábrázoló foglalkozások önálló vezetésének elősegítése, illetve az elméleti és gyakorlati tanulmányok összehangolása az évfolyamdolgozat sikeres elkészülésének érdekében. Az egyéni hospitálás keretén belül továbbra is hat napot kell eltölteni a gyakorló óvodában, melynek során a hallgató megfigyeléseket végezhet a gyermekek egyéni és életkori sajátosságait, érzelmi és akarati sajátosságait és tevékenységi óráit tekintve (Műv. Min., 1970, p. 6). A hallgatók lehetőséget kaphatnak olyan óvodai foglalkozásokon kívüli tevékenységek vezetésére, mint a névsorolvasás, a tízóraiztatás vagy a szabad játék (Műv. Min., 1970, p. 7). Amennyiben erre lehetőség adódik, részt vesznek egy óvodai ünnepély előkészítésében és lebonyolításában (Műv. Min., 1970, p. 11).

III. félév: A kezdő nevelés-tanítás második szakasza

A végzős évfolyamok őszi gyakorlati feladataként a hospitáló hallgató felkészül azoknak a tevékenységeknek a vezetésére is, amelyekre eddig nem volt lehetősége: az irodalmi, ének-zenei, környezetismereti és matematikai foglalkozások szervezésére, irányítására. Bekapcsolódhatnak az udvari élet, a kerti munka szervezésébe és vezetésébe. Az Útmutató elvárásai szerint a félév végére minden hallgatónak rendelkeznie kell a teljes óvodai nap, az összes elvégzendő feladat ellátásához szükséges készségekkel. A legfontosabb teendő a délutános nevelő- és gondozómunka önálló elvégzése. A megfigyelések ebben a szemeszterben a materialista világszemlélet megalapozására, az erkölcsi nevelésre, az adminisztrációs munkára irányulnak (Műv. Min., 1970, pp. 7–8). Ebben a félévben, ha van rá lehetőség, családlátogatáson vesznek részt az óvónővel (Műv. Min., 1970, p. 11).

IV. félév: Az önálló nevelés-tanítás szakasza

Az utolsó félévben a hallgatók négy hetes területi gyakorlatra mennek, melynek helyszínét a képző intézmény és a helyi művelődésügyi szervek közösen határozzák meg. Fontos szempont azonban, hogy a területi gyakorlatot csak olyan óvodában töltheti a hallgató, ahol megfelelőek

a személyi és tárgyi feltétek. A területi hospitálás fontos feladata az óvónői hivatással járó társadalmi, közéleti tevékenység megismerése, továbbá, hogy a hallgatók az adott intézmény napirendjének megfelelő, folyamatos oktató-nevelő munkát végezzenek (Műv. Min., 1970, pp. 8–9).

Zárfoglalkozás

Az utolsó félév gyakorlati képzése a zárfoglalkozással végződik, melynek része: a gyakorló hallgató által tervezett és vezetett foglalkozás, valamint annak komplex elemzése. Így végzősök foglalkozásuk témáját egy héttel korábban megkapják a gyakorlati képzés vezetőjétől. A zárfoglalkozást egyéni hospitálás és vázlatkészítés előzi meg, és módszertani szempontokon alapuló elemzés követi. A foglalkozást megtekinti egy 3 tagú bizottság, melynek elnöke a gyakorlatvezető tanár, tagja pedig a szakmódszertani oktató és a csoportvezető óvodapedagógus. A tagok véleménye alapján a bizottság elnöke jogosult az érdemjegy megállapítására (Műv. Min., 1970, pp. 9–10). A záróvizsga során készített jegyzőkönyvbe bekerülnek a gyakorlati foglalkozás vázlatai is. Amennyiben a zárfoglalkozás elégtelen érdemjeggyel zárul, a foglalkozás megismételhető (Műv.Min., 1970, p. 10).

A gyakorlati képzés rendszere a Soproni Óvóképző Intézetben

A kutatás során feldolgozott Útmutató 1972. január 1. keltezésű. Aláírója Sarkady Sándor, az intézet igazgatóhelyettese. A dokumentum (mellékeltekkel együtt) 22 oldal terjedelmű gépelt munka. Részletesen beszámol a négy féléves képzés gyakorlati képzés tudnivalóiról, és hetekre lebontva határozza meg az egyes félévek képzési feladatait.

A csoportos óvodai gyakorlat napját és időpontját is megjelöli: csütörtökönként reggel, 8 órától 10-ig. A különböző, óvodához kapcsolódó intézmények megismerése a soproni intézmény esetén a bölcsőde és az iskola működésének feltárásával, intézménylátogatással valósul meg. Az útmutatóban a tanév harmadik és negyedik hetében (szeptember 28. és október 5.) szerepel a bölcsődei, majd az iskolai látogatás. Mindkét esetben felhívják a figyelmet a két intézmény (bölcsőde és óvoda; óvoda és iskola) közötti kapcsolat fontosságára, utóbbi esetben pedig az óvodai iskolaelőkészítő szerepére (Útmutató, 1972, p. 2). Az útmutató külön kitér arra, hogy a csoportos gyakorlaton elhangzottakat és az elemzések fontosabb gondolatait rögzíteni szükséges a hospitálási naplóban (Útmutató, 1972, p. 3). Az alábbi táblázat tartalmazza az első tanév gyakorlati képzésének legfontosabb jellemzőit, a két félévre lebontva:

	I. félév	II. félév
Csoportos hospitálás beosztása	csütörtök 8 és 10 óra között	péntek 8 és 13 óra között
Egyéni gyakorlat beosztása	két nap délelőtt: 8 és 13 óra között	1. hallgató: 3 nap délelőtt (hétfő, kedd, szerda) 8 és 13 óra között 2. hallgató: 2 nap (csütörtök, szombat) 8 és 13 óra között
	két nap délután: 13 és 17 óra között	1. hallgató: 2 nap délután (csütörtök, péntek) 13 és 17 óra között 2. hallgató: 3 nap délután (hétfő, kedd, szerda) 13 és 17 óra között
	két nap egész nap: 8 és 17 óra között (egy óra ebédszünet)	
Feladat:	„gyakorlati feladat”	testnevelés/ ábrázoló tevékenységi foglalkozás megszervezése és vezetése

1. táblázat: Az egyéni hospitálás I. és II. féléves beosztása a Soproni Óvónőképző Intézetben, 1972-ben

(Forrás: *A Soproni Óvónőképző Intézet gyakorlati képzési útmutatója, 1972*)

Ahogy a fenti táblázatban is látható, az első félév során a hallgatók csoportos gyakorlatára csütörtökönként 8 és 10 óra között, majd a második félévben péntekenként, reggel 8 és délután 13 óra között került sor. A közös gyakorlat heti időtartamának növekedését indokolhatja az is, hogy míg az első félévben az egyéni hospitálók feladata egy nem konkretizált „gyakorlati feladat” megvalósítása volt, melyet vagy a gyakorlatvezető tanár, vagy a gyermekcsoportot vezető óvónő határozott meg. A második félévben az egy hétre beosztott két hospitáló hallgató valósított meg egy ábrázoló tevékenységet, vagy egy testnevelés foglalkozást (*1. táblázat*).

Szintén változik az egyéni hospitálás beosztása: az első félévben a hallgatók két-két napot töltöttek teljes munkaidőben, illetve két-két alkalommal voltak délelőttös, majd délutáni beosztásban. A második félévben – a páros gyakorlatok miatt is – indokolt lehetett az, hogy a hallgatók váltották egymást a gyakorlati napokon: felváltva voltak délelőtti, majd délutáni beosztásban. A hatnapos munkarend miatt a második hallgatónak szombat délelőtt is az óvodában kellett lennie (lásd *1. táblázat*).

	III. félév	IV. félév
Csoportos hospitálás beosztása	kedd és péntek 8- 11 óra között	kedd
Egyéni gyakorlat beosztása	keddi foglalkozó: péntek délután, szombat délelőtt, hétfő egész nap pénteki foglalkozó: kedd délután, szerda délelőtt, csütörtök egész nap	szerda és csütörtök egész nap péntek, szombat, hétfő délelőtt (a hallgató egyéni kérésére hétfő délután is igénybe vehető)
Feladat:	irodalmi /éneke-zenei / környezetismereti/ matematikai foglalkozás tervezése és vezetése	Zárfoglalkozás: a csoport ütemtervének megfelelő foglalkozástípusban és témában.

2 táblázat: Az egyéni és csoportos hospitálás III. és IV. féléves beosztása 1972-ben a Soproni Óvónőképző Intézetben

(Forrás: *A Soproni Óvónőképző Intézet gyakorlati képzési útmutatója, 1972*)

A második táblázat tartalmazza a harmadik és negyedik félév csoportos és egyéni hospitálásainak alapvető információit. Az előző félévekhez képest nagymértékben nőtt a hallgatók szerepe és feladata az óvodai életben, hiszen a harmadik félévben egy hét alatt két délelőtt is ők foglalkoztak a gyerekekkel. Az első évhez képest változott az egyéni hospitálók időbeosztása is: ebben a félévben egy délelőtt, egy délután és egy egész nap állt a rendelkezésükre ahhoz, hogy megismerkedjenek a gyermekcsoporttal és felkészüljenek az önálló foglalkozásra. Szintén ebben a félévben volt lehetőségük a hallgatóknak arra, hogy kipróbálhassák magukat különböző foglalkozásokban, az anyanyelvi vagy a zenei nevelés területén is bekapcsolódhassanak az óvodában folyó nevelőmunkába (2. táblázat).

A negyedik félévben, a zárófoglalkozás keretében, a második félévben megismert, egész héten át tartó egyéni hospitálás mintája tér vissza: a végzős hallgató kétszer (szerdán és csütörtökön) egész nap, míg három alkalommal (pénteken, szombaton és hétfőn) délelőtt kapott lehetőséget a gyakorlásra. Az Útmutató külön kiemeli, hogy amennyiben a gyakorló hallgató igényli, hétfő délután is az óvodában maradhat (2. táblázat).

A negyedik félév során a végzős hallgatók négyhetes gyakorlaton vettek részt. Ennek követelményeit a művelődésügyi miniszter 125/1970 (M.K.12) MM. számú utasítására válaszolva, Útmutatóként adta ki az intézet 1971. december 1-én, az igazgatóhelyettes, Sarkady Sándor jóváhagyásával.³ Az intézet pontosan meghatározza a négyhetes gyakorlat időpontját:

³ Útmutatás a szakmai gyakorlathoz /1972/. Sopron, 1971. december 14. Sarkady Sándor igazgatóhelyettes, a szakmai gyakorlat felelős vezetője.

január 30. és február 26. között kell a hallgatóknak négy hetet eltölteniük a kijelölt területi óvodákban (Útmutató, 1971, p. 1). A szakmai útmutató alapján a területi gyakorlat első hetén a hallgatók fél vagy egész napos munkarendben hospitálnak, miközben az óvoda napi- és heti-rendjének, a helyi szokásoknak és a pedagógus nevelési stílusának, személyiségének megismerése után fokozatosan bekapcsolódnak a részfeladatok megoldásába, melyekről folyamatosan jegyzeteket készítenek a szakmai gyakorlati naplóban (Útmutató, 1971, p. 1).

A második héttel kezdődik az önálló munka szakasza, ennek részeként a hallgató (péntek és szombat kivételével) végig délutános beosztásban dolgozik, és minden napra vázlatot készít, melyet az érintett gyakorlatvezető óvónő átnéz, jóváhagy, esetleg korigál (Útmutató, 1971, p. 2). A központi útmutató is megfogalmazza a szakmai gyakorlat kapcsán, hogy a négy hét alatt törekedni kell arra, hogy a hallgatók kipróbálhassák magukat az adminisztratív munkákban is. A soproni képző igyekszik ezt a lehetőséget is biztosítani a hallgatóknak. Az útmutatóban arra kéri a gyakorlatvezető óvónőket, hogy a hospitáló diákok gyakorolhassák a hiányzási és csoportnapló vezetését, vagy az étkezés-térítés beszédését (Útmutató, 1971, p. 2).

A tájékoztató a központi tervezet közéleti feladatokat érintő utasításaira szintén reflektál - javasolja, hogy a hallgatók a szakmai gyakorlat ideje alatt ismerkedjenek meg a helyi kulturális és mozgalmi élet vezetőivel: „*az óvoda felettes szerveként szereplő általános iskola igazgatójával, a Szülői Munkaközösség elnökével*” (Útmutató, 1971, p. 2). Rendelkezik a hallgatók ellenőrzéséről is, ami két szinten történik. Ennek alapja egyrészt a gyakorlatot vezető óvónő felügyelete és a gyakorlat végén készített értékelő jelentése, másrészt a harmadik-negyedik hétre beütemezett, a szakmai felügyelet és az intézet oktatói által közösen elvégzett látogatás (Útmutató, 1971, p. 3).

Összegzés

A fentiekben kísérletet tettünk egy országos érvényű törvényrendelet helyi szintű megvalósításának bemutatására. Láthatjuk, hogy a Művelődésügyi Minisztérium Pedagógusképző Osztályának Útmutatója – kötelező jellege mellett – lehetőséget biztosított arra, hogy a képzés a helyi lehetőségeikhez alkalmazkodva egyes részleteket maguk határozzanak meg, legyen szó akár az egyes félévek gyakorlati foglalkozási napjáról, akár az egyéni hospitálás napjainak beosztásáról. Ugyanakkor azt is láthatjuk, hogy vannak olyan lényeges elemek, amelyekben a központi vezetés maximális alkalmazkodást írt elő: ilyen a záróvizsga-foglalkozások menete vagy a negyedik félév négyhetes gyakorlata esetén az óvónők közéleti, kulturális tevékenységének megismertetése. A soproni képzést egyedivé tette a pedagógusképzés évszázados hagyománya és a

Dunántúli óvodapedagógus-képzés teljes felelőssége: sok esetben a területi gyakorlatot teljesítő vagy a végzés után elhelyezkedő fiatal hallgató szintén „volt soproni képzős” kollégák között találhatta magát, így őrizve tovább a Soproni Óvónőképző Intézet szellemiségét és életre szóló emlékét.

BIBLIOGRÁFIA

- Baranyai, L. (2007). *Az Isteni Megváltó Leányai Tanítónőképzője, és jogutódja, a Soproni Állami Tanítónőképző története 1899-1957*. Sopron: Hillebrand nyomda.
- Kelényi, F. (1975). A soproni óvónőképzés a felszabadulástól napjainkig II. *Soproni Szemle*, 29. évf. 4. sz. pp. 15–29.
- Németh, I. (2005). *Sopron középfokú és középszintű iskolái a 19. században*. Sopron: Győr - Moson-Sopron Megye Soproni Levéltára.
- Sarkady, S. és Tóth, M. (1993). 33 év története dióhéjban. In: Sarkady Sándor & M. Horváth Adrienne (Ed.). *A Benedek Elek Óvóképző Főiskola*. (pp. 111–127). Sopron: SO-PRINT KFT.
- Útmutató az óvónőképző intézetek óvodai gyakorlatához*. Művelődésügyi Minisztérium, Pedagógusképző Osztály. 1970.
- A Soproni Óvónőképző Intézet Gyakorlati képzési Útmutatója*. Közreadja: Sarkady Sándor igazgatóhelyettes. 1970
- Útmutató a szakmai gyakorlathoz/1972/*. Közreadja: Sarkady Sándor igazgatóhelyettes, a szakmai gyakorlat felelős vezetője. Sopron, 1971. december 14.

DÓRA KATALIN NÉMETH

PRACTICAL EDUCATION AT THE SOPRON KINDERGARTEN TRAINING INSTITUTE
IN THE EARLY 70S

Below we would like to introduce the characteristics of practical training at the Sopron Kindergarten Training Institute during the first few years of the 1970s. Higher education, including teacher and kindergarten educations, underwent major reforms in 1970. On the basis of guidelines issued by the Teacher Training Department of the Ministry of Education, the practical education of the students participating in teacher training has been transformed. The research will use institutional and national documents regulating practical education and guides issued and approved by practitioners. We would like to contribute our research to a thorough understanding of the history of Hungarian kindergarten teacher education, paying tribute to the precious merits of the predecessors sacrificial work at the Sopron Kindergarten Teacher Training Institute.